

Hiromitsu Hagiwara & Yukinori Yamamoto, 1995. Myxomycetes of Japan. Heibonsha Ltd. Publishers TOKYO. 5-16-19 Himon-ya Meguro-ku Tokyo 152. ISBN 4-582-53521-6, 163 pp., 197 kleurenfoto's. Prijs 102 DM + 10 DM verzendkosten bij Koeltz Scientific Books, D-61453 Koenigstein, P.O. Box 1360, Duitsland.

Dit boekje is in 1995 uitgegeven en begint nu pas enige bekendheid in Europa te krijgen door de prachtige kleurenfoto's, niet door de tekst, het is in het Japans geschreven. Verder is het boekje aangevuld met 11 pentekeningen.

Het boekje begint met een inleiding en de levenscyclus aangevuld met 63 mooie kleurenfoto's van myxomyceten en plasmodia. Zo wordt bijvoorbeeld door middel van 8 foto's de ontwikkeling aangegeven van plasmodium tot sporocarp van een *Stemonites*. Ook laat men zien waar myxomyceten kunnen fructificeren, op levende planten, boomstammen, op de grond liggende vruchten en kruidachtige stengels en zelfs op steen en een weggegooid blikje. Helaas staan bij de foto's uit de inleiding geen wetenschappelijke namen. Hierna volgen de foto's voorzien van wetenschappelijke namen van de soorten die worden beschreven. Ze kunnen worden uitgesleuteld met Japanse sleutels. Op het einde staan pentekeningen van vruchtlichamen, soorten capillitium, sporen met hun ornamentatie en kalklichamen van peridium en capillitium. Het boekje besluit met een overzicht van wetenschappelijke namen van de beschreven families zonder pagina-aanduiding, een lijst van alle beschreven soorten en een beknopte literatuurlijst. Ook hebben de schrijvers een vertaallijstje opgenomen van trefwoorden met hun Japanse vertaling, maar of daar iemand gebruik van zal maken...

Een boekje dus voor de liefhebber dat zijn meerwaarde bezit in de 197 mooie kleurenfoto's van soorten waarvan een groot deel ook in Nederland te vinden is en van 37 soorten die hier (nog) niet aangetroffen zijn zoals bijvoorbeeld *Erionema aureum*, *Physarella oblonga*, *Physarum plicatum*, *Didymium leonium*, *Physarina alboscabra* en *Diaacheopsis minuta*.

Hans van Hooff, Geldrop

DRIE RUSSULA-BOEKEN

In een vorige Coolia (41: 151-171) introduceerden Mirjam Veerkamp en Emma van den Dool ons reeds tot het geslacht *Russula*, een goede gelegenheid om een paar recente werken over dit soortenrijke geslacht wat nader te belichten. Onmiddellijk valt hierbij op dat de aanschaf van een woordenboek Engels nog steeds niet tot de grootste prioriteiten behoort voor wie zich in *Russula*'s wil verdiepen, en voorlopig ziet het er naar uit dat dit nog een tijdje zo blijft.

Roberto Galli, 1996. Le Russule - Atlante pratico-monografico per la determinazione delle russule. Edinature. Milaan, Italië. 480 pp., incl. 32 kleurenplaten en 357 kleurenfoto's. Prijs (via Mykoflora) 75.000 ITL, excl. verzendkosten.

Dit voor een groot publiek toegankelijke boek geeft een rijkelijk geïllustreerd overzicht van de courante en ook zeldzame *Russula*'s van Italië, waarbij we gelukkig toch heel wat soorten van bij ons ook terugvinden. Vooral de kleurenfoto's - veldopnamen - zijn vaak van een zeer hoge

kwaliteit. Als toemaatje ook een hele reeks aanlokkelijke biotoopfoto's. Leuk zijn ook een aantal afbeeldingen die in vivo illustreren hoe *Russula*'s op bepaalde reagentia dienen te reageren. Een mooie warmmaker voor het geslacht, vooral natuurlijk voor wie Italiaans kent (de sleutels zijn ook in het Engels, red.). Dat het allemaal niet 100% wetenschappelijk is (fide Sarnari), neemt niet weg dat een beginnening hier toch veel plezier mee kan beleven. Nu Sarnari's werk verschijnt, zal het in de toekomst bij specialisten vermoedelijk enkel dienst doen voor het refereren naar platen.

Patrick Reumaux, m.m.v. Pierre Moëgne-Loccoz en André Bidaud, 1996. *Russules rares ou méconnues*. Fédération Mycologique Dauphiné-Savoie. Marlioz, Frankrijk. ISBN 2-9508248-6-2, 294 pp., incl. 61 kleurenplaten. Prijs 550 FF, incl. verzendkosten en veel geduld.

De Franse filosoof Reumaux, reeds bekend uit de serie 'Atlas des Cortinaires', is erin geslaagd om in zijn eigenzinnige en flamboyante stijl een op zijn zachtst gezegd hoogst originele bijdrage te leveren tot de kennis van de Europese *Russula*'s. Deze nogal prijzige en luxueuze uitgave in A4-formaat is om te beginnen bijna geschreven als een soort literair essay, wat de toegankelijkheid voor lezers die het Frans niet goed beheersen, niet verhoogt. Reumaux heeft duidelijk geen last van muggenziftende editors, mijdt in zijn boek volledig de klassieke wetenschappelijk klare uiteenzetting, ontziet hierbij met zijn vrienden niets of niemand (zie bv. de denigrerende uitlatingen over Kuyper p. 12), en levert aldus een groot stuk spek in de bek van iedereen die kritiek heeft op de methodes van de klassieke taxonomie. Het citeren van enkele passages lijkt me hier opportuun om de sfeer wat weer te geven:

(p. 193) "*Even uitblazen. We zijn nog steeds in loofbos op zoek naar Russula's. Ik ken, jij kent, hij kent, iedereen kent R. romellii en zijn valselijke, volledige groene of volledig violette vormen. Maar kijk nou, er zijn Russula's die gelijken op romellii, die niets anders kunnen zijn, maar die men toch met spijt zo met de vingertoppen, de tanden of het hart determineert, niettemin ze wat meer wijnkleurig zijn, wat minder brede lamellen hebben, wat brozer zijn, omdat het romellii's zijn die het eigenlijk niet zijn, romellii's die niet bestaan, kort gezegd een soort onbestaande creaturen die de determinator parten spelen. Zo is er R. pseudoromellii*"

gevolgd door een beschrijving (vaak onvolledig!) met verwijzing naar tekeningen en kleurenplaten die gegroepeerd staan na elke groep *Russula*'s die hij bespreekt. De kleurenplaten zijn natuurgetrouwe tekeningen van een goede kwaliteit, de tekeningen - vooral de hoedhuidellemen - lijken niet steeds met de werkelijkheid overeen te stemmen. Een sleutel tot de besproken soorten rond de hoofdstukken af. Uit eerbied voor Romagnesi (of uit gemakzucht) wordt de indeling en de nomenclatuur nogal rigoureuus van deze gevolgd, zij het dat hij voor *Russula integra* argumenten weet te bedenken om deze naam te vervangen door *R. fusca*, en *Russula lundellii* in navolging van Fins onderzoek *R. intermedia* noemt (sic). Het zal jullie wel niet verbazen dat er talloze nieuwigheden worden voorgesteld: 10 bladzijden diagnoses, combinaties en valideringen (zie ook Reumaux, Doc.Myc. 106:53. 1997, voor enkele correcties). Vooral in de groepen rond *Russula emetica*, *R. grisea* en *R. xerampelina* worden er vrolijk taxa voorgesteld. Romagnesi (Bull. Soc. Myc.Fr. 112:251-251, 1996) vraagt zich verbaasd af hoe hij gedurende 35 jaar *Russula*-arbeid in hetzelfde Floragebied zoveel taxa over het hoofd heeft kunnen zien (Reumaux en companen deden er nauwelijks een paar jaar over) en zelfs Bon (Doc. Myc. 103:21-23, 1996) schrikt toch eventjes. Nochtans:

(p. 66) "Ik hoor jullie al zeggen dat Bidaud, Moëgne-Loccoz en ik de groep rond *R. raoultii* doen exploderen. Maar hoe kan het ook anders, als men collecties verzamelt waarvan de kenmerken zo sterk van het type afwijken, dat men er niet meer in slaagt ze netjes tot deze soort toe te wijzen? In alle vertrouwen, ik zeg U dat ik niet van nieuwe soorten hou. Ik heb er zelfs een heilige schrik van."

Wat moeten we nou met zo'n boek? Zeker is dat er waarheden in verkondigd worden. Zo stelt hij voor *Russula emetica* var. *silvestris* als een soort te beschouwen, waar ik geen problemen mee heb, gezien dit taxon zowel macroscopisch, microscopisch als ecologisch verschilt van bv. *R.e.* var. *longipes*. Reumaux toont ook meesterlijk aan dat morfologische variabiliteit in het geslacht *Russula* bijna grenzeloos is, maar aanvaardt blijkbaar moeilijk dat deze ook mag bestaan binnen één soort. Het is uiteraard zinvol om de variabiliteit van paddestoelen op een ernstige wijze te beschrijven en ook te etiketteren, zolang we niet echt begrijpen wat (biologische) soorten bij bepaalde paddestoelen-groepen voorstellen. Lumpen kunnen we dan later wel. Maar in dit geval is het duidelijk dat er wel veel inspiratie maar slechts weinig transpiratie mee gemoeid was. Mede omdat Nederland niet echt *Russula*-rijk is, valt dit boek dan ook enkel aan te raden aan *Russula*-freaks die de wijze raad van de Belgische mycoloog wijlen Heinemann - 'probeert niet elke *Russula* op naam te brengen' - met de voeten willen treden.

(p. 99) "Om te besluiten zou ik zeggen: Neen, ik zeg niks om te besluiten. Hoe kan men ook iets besluiten bij het raadsel van de *Violaceinae*? Ik nodig de mycologen enkel uit dit mysterie vanuit alle invalshoeken te doorgronden."

Mauro Sarnari, m.m.v. Guy Redeuilh, 1998. Monografia illustrata del genere *Russula* in Europa. Tomo primo. Associazione Micologica Bresadola. Trento, Italië. 800 pp., ca. 200 kleurenfoto's. Prijs 100.000 ITL.

In het voorwoord van het eerste deel van deze lijvige monografie schetst de Italiaanse hersenchirurg Sarnari de geschiedenis van de Europese *Russula*-studies na Romagnesi's bijbel (1967), waarbij hij hard van leer trekt tegen Reumaux (die ongetwijfeld zijn planning goed verstoort), maar ook Galli's boek als "pure commerce" afschildert. Wel spreekt hij zijn bewondering uit voor scrupuleuze werkers zoals de Fransman Dagron en de Finnen Ruotsalainen en Vauras (sic!). Daarna volgt de echte inleiding met een uitgebreide klassieke bespreking van de micro- en macroscopische kenmerken van de *Russula*'s, 25 bladzijden ecologie (kenmerkende soorten per biotoop) en 40 bladzijden systematische indeling. Deze vernieuwde indeling houdt geen drastische veranderingen in, maar is een verfijning van de bestaande systemen in de goede richting. De Europese taxa huizen nu in 6 subgenera, 19 secties en een boel meer subsecties en series (terzijde: laatst vertelde mij een algoloog dat er genera algen bestaan met honderden soorten zonder infragenerische indeling). Bemerk hierbij dat de groep rond *Russula amoena* en *R. violeipes* blijkbaar dermate afwijkt van de overige dat ze een apart subgenus vormen, weliswaar met de nodige tropische broertjes. Het geheel sluit af met een sleutel tot deze infragenerische groepen.

In het systematische deel (deel 1 telt ruim honderd soorten) worden deze groepen en hun soorten uitgebreid beschreven. De determinatiesleutels (soms trichotoom) tot de taxa zijn ook in het Engels vertaald en worden begeleid met kleine foto's van de soorten die dan verder in volle grootte herhaald worden. Bij de soorten een nomenclatorisch overzicht, de originele diagnose,

beschrijvingen, discussies, veldidia's en microscopische tekeningen, deze laatste op dezelfde schaal als bij Romagnesi. Alles van een hoge tot zeer hoge kwaliteit, hoewel de tekeningen bij Romagnesi (sporen getekend door Imler) me toch iets meer bekoren. Voor de literatuurlijst moeten we wel nog wachten op het tweede deel.

Sarnari liet de nomenclatuur volledig over aan de Franse specialist Guy Redeuilh, die er twee jaar aan gewerkt heeft. Het resultaat is fijn, met nogal wat typificaties, waarbij Redeuilh blijkbaar aanspoort tot zoveel mogelijk conserveren van de namen van weleer: jawel, *Russula atropurpurea*, *R. sardonica* en *Russula sanguinea* worden weer ten tonele opgeroepen! Of deze namen ook effectief zullen geconserveerd worden, valt nog af te wachten. Persoonlijk vind ik in ieder geval dat Redeuilh wat ver gaat, als hij bv. ook een minder courante soort als *Russula lundellii* wil conserveren tegen *Russula intermedia*, een synonymie die berust op de studie van Karsten's typemateriaal. Op deze wijze beknot men immers voor een stuk herbariumonderzoek.

Het soortbegrip in dit werk lijkt me soms ietsje te breed, getuige het bijna ontbreken van (op Europees niveau) zeer zeldzame taxa, die dit geslacht toch moet tellen. Wel wordt veel tamtam gemaakt van de herontdekking van *Russula pallescens* Karsten in Finland, al was het maar omdat Moënne-Loccoz (in Reumaux 1996) een kist champagne uitgelooft had voor wie deze tot dan toe mysterieuze soort ooit zou terugvinden. Enkele nieuwe soorten worden ook in het boek voorgesteld, maar deze zijn beperkt tot taxa uit mediterrane en boreale streken, deze laatste in samenwerking met hogergenoemde Finse specialisten. Ons interesseert eerder het feit dat de variëteit *trachyspora* van *Russula delica* (in Vlaanderen betreffen bijna alle waarnemingen van *R. delica* deze variëteit) verhuist naar *Russula chloroides*. Of bv. *Russula pectinatoides*, een van oorsprong Amerikaanse soort die wij blijkbaar verkeerd opvatten en nu als *R. praetervisa* Sarnari nov. sp. wordt opgevoerd. Maar: Sarnari is wel niet zeker of zijn nieuwe soort overeenstemt met *Russula pectinatoides* s.l. ss. Romagnesi. En hier komen we tot enige negatieve kritiek op dit schitterend boek. Dat alle problemen zelfs na 13 jaar intensieve studie niet opgelost werden en sommige taxa als onvoldoende gekend worden opgesomd, is begrijpelijk. Maar dat Sarnari een aantal soorten aanvaardt (*Russula anthracina*, *R. pectinata*, *R. urens* etc.), en verder gewoon niet bespreekt, komt in een 'Europese Monografie' wel vreemd over. Tenminste had hij deze soorten ook met een technisch-nomenclatorische fiche kunnen opsommen en verder verwijzen naar goede afbeeldingen en beschrijvingen in de literatuur. Hierdoor krijgt men toch wat de indruk dat deze Europese monografie iets teveel op Italiaanse leest geschoeid is: de argumentaties waarom taxon x in de sleutels als goede soort is opgenomen en taxon y wat troosteloos in de lijst van 'taxa affini' werd geduwd, zijn meestal zoek.

Toch kan ik dit boek zeker en vast aanbevelen, en hopelijk laat het tweede deel niet te lang op zich wachten.

Besluit

Romagnesi's *Russula*-monografie was onovertroffen magistraal en zette alle liefhebbers van het genus bijna 20 jaar schaakmat. Gedurende die periode was het dan ook zalig *Russula*'s determineren, want er was maar één waarheid. Het laatste decennium echter is de populariteit en de kennis van de *Russula*'s dermate toegenomen, dat er nu vele specialisten rondlopen, elk met hun eigen interpretatie van Romagnesi's 'Bijbel' en de andere auteurs (Bon, Buyck, Dagron, Einhellinger, Rayner, Reumaux, Ruotsalainen, Sarnari, van Vuure, Vauras, etc.). Het is dan ook zeer twijfelachtig of er de komende decennia enige Europese consensus zal groeien betreffende de soortopvattingen in dit genus.

Ruben Walley, Wingene, België